

Verlag hoorzitting in verband met de adviesvraag over het ontwerp van Mina-Plan 4

bestemd voor	Werkcommissie Milieuhygiëne
datum vergadering	nog te bepalen
auteur + datum	Dirk Uyttendaele, 28 juni 2010
auteur taalnazicht + datum	
nummer bijlage	
referentie	03.03/L3/2010/658
bestandsnaam	Z:\01 SAR projecten\project 10-04 advies bij MINA 4\100624 verslag hoorzitting Mina-Plan 4.docx

Toelichting

Hierbij het verslag van de toelichting door dhrn. Jeroen Cockx en Ludo Van Ongeval van het Departement LNE en aansluitend de weergave van de vragen- en debatronde

Ir. Dirk Uyttendaele
Adjunct van de Directeur

Verslag hoorzitting belegd voor de leden van Minaraad, SERV, SALV en VRWI met betrekking tot de adviesvraag omtrent het ontwerp van Mina-Plan 4 – 24 juni 2010

Aanwezigen voor de Minaraad: Jan Turf (dagvoorzitter), Koen Cuypers, Kristof Debrabandere, Isabelle Larmuseau, Sara Van Dyck, Daniëlle Van Kalmthout, Steven Vanholme, Annelies Herregat, Jan Verheeke, Sofie Ruyschaert, Francis Noyen en Dirk Uyttendaele

Voor Minaraad en SERV: Iris Penninckx, Bert De Wel, Pieter Verbeek, Annick Lamote

Voor de SALV: Koen Carels

Voor de VRWI: Daniëlle Raspot

Toelichting door Jeroen Cockx en Ludo Van Ongeval, Departement LNE.

De toelichting werd ondersteund door een powerpointpresentatie (PPP) van 32 slides

1. Toelichting bij het ontwerp van Mina-Plan 4

Jan Turf opent de vergadering, verwelkomt de aanwezigen en geeft het woord aan Jeroen Cockx.

Jeroen Cockx stelt dat het traject van Mina 4 niet altijd zeer rechtlijnig is geweest de voorbije twee jaar. Er is een onderzoek 'Meningen en verwachtingen' uitgevoerd. Aan het einde van dat onderzoek zijn de resultaten aan de betrokkenen toegelicht, er werd verduidelijkt hoe naar een Mina-Plan zou gewerkt worden en er werd toegezegd dat er contact zou worden gehouden. Dat is iets minder gelukt dan voorzien. Er is een eerste ontwerpplan gemaakt (eind 2008), dat is dan in een beperkte vorm als een bijdrage van LNE aan de nieuwe VR bezorgd en ook als insteek gebruikt voor de beleidsnota Leefmilieu van de nieuwe minister. In dezelfde periode is er echter ook twijfel ontstaan of er wel een MINA 4 zou komen ... Eind 2009 kwam de boodschap dat Mina-Plan 4 er dan toch snel moest komen. Begin dit jaar was het document er dan en na interne discussie met het eigen kabinet en op IKW is het ontwerp ontstaan. Als gevolg van de langdurige procedure is het pas op 4 juni geagendeerd op de VR met als gevolg dat het openbaar onderzoek nu samenvalt met de vakantie. Daarover is nogal wat protest.

Bij de opmaak van het plan hebben andere beleidsontwikkelingen nogal wat parten gespeeld. Naast de internationale, Europese en federale ontwikkelingen moest op Vlaams niveau midden in het proces ook rekening gehouden worden met initiatieven zoals Pact 2020, Vlaanderen in Actie, ... Bijvoorbeeld Vlaanderen in Actie is er gekomen toen er al een ontwerp Mina-Plan was en ViA is dan ook opgenomen in het voorliggende Mina-Plan. Er is ook BBB, verzelfstandiging met beheersovereenkomsten. Deze zijn operationeler van aard, zodat het Mina-Plan iets minder operationeel moet zijn. Daardoor is de aanpak dus ook iets anders geweest dan bij het Mina-Plan 3.

Een aantal jaren geleden werd een bevraging van stakeholders georganiseerd. De belangrijkste vraag ging over het doel van een milieubeleidsplan. Het resultaat daarvan wordt weergegeven in PPP slide 5. De respondenten verwachten een visie op LT, het vastleggen van doelstellingen, een overkoepelende benadering, bevorderen van de interne samenhang en nieuwe uitdagingen. Minst belangrijk is dat het Mina-Plan informatief is. Die conclusie is ook gevolgd, het voorliggende plan is minder informatief en behandelt niet alles, het is beknopter en minder detaillistisch dan Mina 3.

Er werd ook gevraagd hoe de LT-doelstellingen er moeten uitzien, indien ze opgenomen worden. De respondenten stelden dat ze vooral vlot te begrijpen moeten zijn.

Een andere vraag ging over het feit of het Mina-Plan zich moest focussen op prioritaire maatregelen of pakketten van prioritaire maatregelen? De meeste respondenten antwoordden positief maar ze vroegen tegelijk ook aandacht voor het lopende beleid. Daarmee is in het Mina-Plan 4 ook rekening gehouden. De 50 maatregelen moesten dan wel vernieuwend en entiteitsoverschrijdend zijn.

De vraag over het ambitieniveau van het plan was belangrijk. De meerderheid van de respondenten vond dat het Mina-Plan stimulansen moet geven aan het Vlaams milieubeleid. De vergelijking met andere regio's scoorde iets minder en slechts 20% vonden het erg belangrijk om verder te gaan dan Europa oplegt (slide 8). Daaruit besloten de auteurs van het Mina-Plan dat men niet te ambitieus moest zijn i.v.m. doelstellingen en dat het plan vooral stimulerend moet zijn en visionaire kracht moet hebben.

Er zijn ook nog andere al dan niet decretale beleidsplannen. De meerderheid vond dat minstens verbanden moesten gelegd worden. Het Mina-Plan moest het kader blijven voor de andere plannen, zonder al te veel in detail te gaan omdat dat in de plannen zelf gebeurt.

In het begin van het proces zijn een aantal uitgangspunten bekrachtigd door het planningsteam, die gedurende de opmaak redelijk stand gehouden hebben:

- De voorbereiding van MINA 4 wordt volledig gekoppeld aan de voorbereiding van de bijdrage van de administratie aan de VR. Het voordeel daarvan is dat de inhoud van de verschillende documenten afgestemd is.
- Samen met de bijdrage wordt een cijfermatige evaluatie van het Mina-Plan 3+ meegegeven (trends en doelbereik) en de resultaten van de benchmarkoefening (met vergelijkbare regio's). De analyse staat in een brochure op www.milieubeleidsplan.be
- Het Mina-Plan 4 zal naar opzet complementair en naar inhoud afgestemd zijn met andere documenten, zoals ViA, 'sectorale' plannen, beheersovereenkomsten en milieujaarprogramma's zonder het overkoepelend karakter te verliezen.
- Het Mina-Plan 4 zal geen overzicht bevatten van het volledige milieubeleid (dus geen naslagwerk meer van het milieubeleid – waar omwille van zijn omvang in het verleden kritiek op kwam). Ook voor de aanpak worden er keuzes gemaakt, waardoor het plan bewust "onvolledig" zal zijn. Niet alles is in dezelfde mate gedetailleerd omdat daarvoor ook andere plannen zijn opgemaakt. In de breedte zal wel elk beleidsveld aan bod komen.
- Er wordt een meer uitgebreid strategisch luik en een ingekrompen operationeel luik opgesteld (t.a.v. MINA 3).
- Het strategisch luik bevat een visie voor de lange termijn (waarden en toekomstbeelden alsook een beperkt aantal langetermijndoelstellingen). Daarvoor is naar het buitenland gekeken en zijn de goede elementen daarvan samengebracht en is er een persoonlijke toets aan gegeven. Het is niet zo dat de LTD gebaseerd zijn op ingewikkelde scenario's en modellen omdat die in Vlaanderen op die manier nog niet beschikbaar zijn.
- De LTD worden gevormd op basis van beginselen, overkoepelende begrippen, benchmarking en bestuurlijke uitdagingen. Ze moeten vlot communiceerbaar zijn.
- Het operationeel luik bevat de context (beknopte weergave van het lopend beleid omdat dat al in BO voorkomt en korte koppeling met MINA 3) en een actieplan (ca. 70

plandoelstellingen en ca. 50 maatregelen) waarin in beperkte mate ook operationele doelstellingen begrepen zijn.

- De plandoelstellingen worden aangepakt zoals in het Mina-Plan 3, maar evenwichtiger, gericht op beleidseffecten op het veld (niet interne keuken) en meetbaar (SMART = Specifiek; Meetbaar; Acceptabel; Realistisch; Tijdgebonden).
- De focus voor de maatregelen ligt op vernieuwing en entiteitoverschrijdende uitdagingen en aanpak en ook wel op maatschappelijk belangrijke zaken.
- De thema's worden niet meer als enig structurerend element in het plan gehanteerd. Hernoemd/herschikt dienen ze vooral om het lopend beleid te schetsen en de link te leggen met de verschillende instellingen (vb. afval – OVAM; water – VMM, ...). Het strategisch luik, de plandoelstellingen en de maatregelen worden op een andere basis ingedeeld omdat zij vaak themaoverschrijdend zijn en het moeilijk is ze in de vakjes van de thema's in te vullen. Er is wel een hoofdstuk over de thema's, maar al de rest is ontkoppeld van de thema's.
- De energieaspecten gerelateerd aan leefmilieu worden volwaardig meegenomen. Dat is gebeurd na lange discussie. Bij de plandoelstellingen zijn dan ook nogal wat aan milieu gekoppelde energiedoelstellingen opgenomen. Er is ook een maatregel over hernieuwbare energie, maar het typische energiebeleid zit er als dusdanig niet in.
- Een wederzijdse afstemming met de diverse BO's/MO moet een doorvertaling van de doelstellingen en maatregelen uit het Mina-Plan mogelijk maken. Instellingsspecifieke uitdagingen horen eerder thuis in de BO's/MO. Daarvoor zal de komende maanden aandacht moeten zijn als de nieuwe BO's beschikbaar zijn.
- De teksten worden zoveel mogelijk in coproductie opgesteld. Maar omwille van het proces is de coproductie vooral intern gebleven, iets meer externe samenwerking zou wel wenselijk geweest zijn. Er zijn wel contacten geweest met andere beleidsdomeinen.

De inhoud van het plan bestaat uit vijf evenwaardige delen: Lange termijn, Plandoelstellingen, Goed bestuur (in navolging van wat in dat verband gebeurt door ViA), Thema's en '50' Maatregelen (43).

Het eerste hoofdstuk gaat over de LT en valt met de deur in huis. Er zijn niet al te veel beschouwingen aan vooraf gegaan, maar ze staan daar opeens in het plan als 8 belangrijke zaken waarrond men wil werken. Ze zijn hopelijk communiceerbaar en zijn minder technisch en minder SMART geformuleerd. Om ze tastbaarder te maken is aan elke LT-doelstelling een aantal indicatoren gehangen. Die indicatoren zijn bedoeld om de trend op te volgen en dienen niet als plandoelstelling in de betekenis van 'daar willen we komen'. Deze indicatoren komen niet aan bod bij de plandoelstellingen. De reden is dat het niet altijd zo evident is om er doelstellingen aan te koppelen of omdat nog niet duidelijk is hoe de opvolging gaat gebeuren. Er zijn ook een aantal kwaliteitsindexen voorzien die nog niet allemaal op punt staan, maar die de opvolging ook mogelijk zouden moeten maken.

Het gaat om volgende LT-doelstellingen (met indicatoren en kwaliteitsindexen):

- Verhoogde kwaliteit leefomgeving (DALY, kwaliteitsindexen)
- Milieuverantwoorde productie en consumptie (voetafdruk, eco-efficiëntie, ... Dit zijn interessante indicatoren maar ze zijn moeilijk om er een doelstelling aan te koppelen. Bovendien evolueert de voetafdruk traag, dus een jaarlijkse evaluatie is niet aangewezen.)
- Bewaren integriteit ecosystemen - waarvoor er ook veel plandoelstellingen zijn - (fragmentatie, zeer goede toestand water, ...)
- Klimaatvriendelijke samenleving (energie-intensiteit, e-peil van gebouwen)

- Vermijden milieu-impact op andere landen (er wordt gepoogd de grensoverschrijdende input/output van milieudruk vanuit Vlaanderen in kaart te brengen, ...)
- Beheersen van risico's (erosie, overstromingen, ...)
- Evengoed doen als de andere regio's (benchmarking) – De uitdaging is de opvolging daarvan. Er zijn studies gedaan met benchmark met andere regio's, er zijn cijfers verzameld die terug te vinden zijn in het plan.
- Meer maatschappelijke actie (milieubesef, milieugedrag, ... - indicatoren zijn beschikbaar vanuit VRIND).

Ludo Van Ongeval licht **het hoofdstuk Plandoelstellingen** toe.

Het is het centrale hoofdstuk van het Mina-Plan. Het was geen gemakkelijk hoofdstuk omdat het zo concreet moest zijn. Vooraf waren een aantal uitgangspunten gedefinieerd.

1. De plandoelstellingen zijn gericht op beleidseffecten die met het milieubeleid in de omgeving moeten gerealiseerd worden. De verschillende schakels in de milieuverstoringsketen (activiteiten, milieudruk, milieutoestand, impact op mens en op natuur) zijn bekeken en er is nagegaan welke effecten behaald moesten worden. Er zijn ook aan beperkt aantal responsdoelstellingen ingestoken die belangrijke aspecten betreffen, investeringen die de overheid moet doen om de milieutoestand te verbeteren. De plandoelstellingen zijn niet gericht op interne processen.

Een 2de uitgangspunt is dat de plandoelstellingen overzichtelijk zijn. Dat houdt in dat ze verstaanbaar geformuleerd zijn (bij Mina-Plan 3 werd vaak de kritiek gehoord dat het nogal technisch was) maar tegelijk moeten ze ook meetbaar geformuleerd worden, wat tegenstrijdig kan zijn. Er is getracht dat op te lossen door de plandoelstellingen verstaanbaar te formuleren in kadertjes en ze verder helder te preciseren aan de hand van indicatoren die meer in detail gaan en veel technischer van aard zijn. Een tweede aspect van het overzichtelijk karakter is de clustering van de plandoelstellingen volgens de beoogde beleidseffecten. Ze zijn dus niet gekoppeld aan de thema's die verder aan bod komen. Er is ten slotte ook gepoogd om het aantal plandoelstellingen te beperken. Het was nodig om de selectie tot een 70-tal plandoelstellingen te beperken. Die selectie is o.a. gebeurd op basis van de doelbereikingsanalyse voor de plandoelstellingen uit de vorige milieubeleidsplannen.

3. De plandoelstellingen moesten uiteraard ook meetbaar zijn, daarom zijn er de indicatoren aan gekoppeld en op niveau van de indicatoren is geprobeerd daar een kwantitatief doel aan te koppelen. Dat is niet voor alles gelukt omdat de doelen niet altijd gemakkelijk becijferbaar zijn. In een aantal gevallen zijn aanvullende effecten opgesomd om de plandoelstellingen op te volgen. Op niveau van die effecten zijn de doelstellingen ook niet heel concreet, maar om de trend te beoordelen naar de plandoelstelling zijn ze bruikbaar.

4. Het zichtjaar van de plandoelstellingen is 2015, maar in een aantal gevallen is dat verlaat, o.a. wanneer Europese doelstellingen of doelstellingen uit het Pact letterlijk zijn overgenomen. Die bakens liggen dus iets verder in de tijd dan de planperiode, maar niet zo ver als de LT.

5. Voor de verantwoording van de plandoelstellingen geldt de Europese (internationale) context als belangrijke randvoorwaarde. De Vlaamse context (Pact 2020, decreten, regeerakkoord, beleidsnota) is meegenomen voor zover die concreet genoeg was, bv. een opstap naar de Pact 2020-doelstellingen. En uiteraard is ook gebruik gemaakt van cijfermatige onderbouwing: trendberekeningen, doelbereikingsanalyse, scenario's (o.a. MIRA-S en NARA-S), die voor talrijke doelstellingen de vork bepaald hebben waarbinnen het doel voor 2015 kon gelegd worden.

Bij wijze van voorbeeld is aangaande het gebruik van indicatoren in de trendanalyse van de emissie van SO₂ naast de cijferreeks vanaf 1990 ook de trendlijn is toegevoegd (zie slide 19). Het 'doel Mina-Plan 4' is mede bepaald op basis van scenarioberekeningen o.a. van MIRA-S.

Het geheel is ook gebundeld in een bijlage.

De plandoelstellingen zijn geclusterd volgens beleidseffecten. Een eerste beleidseffect is 'schonere lucht' waar twee aspecten in behandeld worden:

- Gezondheidsimpact voor de mens door luchtverontreiniging:
 - o PM10, PM2.5, NO₂ en ozon zijn meegenomen
 - o Het gaat over blootstelling van de bevolking aan de overschrijding van de EU-normen
- Luchtkwaliteitsdoelstellingen:
 - o PM10, PM2.5, NO₂, ozon, zware metalen zijn meegenomen
 - o Voldoen aan EU streef- en grenswaarden en Pact 2020 (PM10)

Een tweede groep gaat over 'Goede toestand watersystemen' waarbij gekeken is naar de

- Kwaliteit van oppervlaktewater
 - o Met plandoelstellingen voor biologisch, chemisch, milieugevaarlijke stoffen
 - o Gebiedsgericht met aandacht voor wateren gebruikt voor drinkwater, recreatiewater, en voor landbouwgebied was er aandacht omwille van de nitraatproblematiek
 - o De doelstellingen kunnen gezien worden als een opstap 'goede toestand' van de EU kaderrichtlijn Water
- Kwaliteit en kwantiteit grondwater
 - o chemisch, kwantiteit
 - o opstap 'goede toestand' EU kaderrichtlijn Water

Een derde groep zijn 'impact'-doelstellingen, met impact naar natuur, biodiversiteit.

- Plandoelstellingen rond biologische diversiteit als dusdanig
 - o Doelstellingen zijn gericht op het realiseren van de IHD's, het verbeteren van de status van soorten, het realiseren van voldoende oppervlakte van kwaliteitsvolle natuur of goed beheerd natuurgebied
 - o Voor het formuleren van de doelstellingen zijn de EU Habitatrichtlijn, opstap naar Pact 2020 meegenomen.
- Recreatie in natuurgebieden
 - o toegankelijkheid, speelzone's, stadsbossen komen aan bod.
 - o opstap Pact 2020 (stadsbossen)
- Natuurgerichte milieukwaliteit
 - o In Mina-Plan 4 heeft men zich geconcentreerd op kritische lasten van verzurende en vermestende stoffen
 - o doorrekening emissiedoelstellingen

Een andere cluster met impact naar de mens gaat over leefkwaliteit

- Gezondheidsimpact mens wat betreft luchtkwaliteit.
 - o zie 'Schonere lucht'

- Milieuhinder
 - o (verkeers)geluid, geur
 - o opstap Pact 2020, EU richtlijn Omgevingslawaaai
- Groenbeleving
 - o toegankelijk buurtgroen

De volgende cluster omvat alle indicatoren die te maken hebben met druk op het leefmilieu: de emissies naar lucht water en bodem en de milieudruk door afval. Dit is een vrij klassieke cluster waar grotendeels wordt verder gewerkt op de doelstellingen die ook in het Mina-Plan 3 stonden (zie ook slide 19). Specifiek voor bodem wordt ook fosfaat en nitraatresidu meegenomen, maar voor de rest zijn het vrij klassieke doelstellingen.

- Emissies naar lucht
 - o broeikasgassen, NOX, VOS, PM2.5, SO2, NH3
- Emissies naar water
 - o prioritaire (gevaarlijke) stoffen, pesticiden
- Emissie naar bodem
 - o fosfaat, nitraatresidu
- Milieudruk door afval
 - o huishoudelijk/bedrijfsafval, selectief afval, definitief verwijderd afval

De zesde cluster 'Milieuverantwoorde productie&consumptie' heeft te maken met de milieuvriendelijke activiteiten. Na een lange voorafgaande discussie is er een poging gedaan om iets op te nemen rond de activiteiten: productie en consumptie.

- Eco-efficiëntie sectoren
 - o productie bedrijfsafvalstoffen, energieprestatie woningen, ecoscore voertuigen
- Gebruik natuurlijke hulpbronnen grondstoffen, er is gekeken naar de inzet alternatieven
 - o afval als grondstof, alternatieven voor oppervlaktedelfstoffen, leidingwater- en hemelwatergebruik, modal split woon werkverkeer
- Energieverbruik, inzet van hernieuwbare energie
 - o energiebesparing, energieverbruik residentiële sector, hernieuwbare energie

Tenslotte is er het hoofdstukje 'respons'. Er zijn een aantal respons-indicatoren opgenomen i.v.m. waterbeleid, bodembeleid en natuurbeleid. Wat betreft waterbeleid gaat het over de inspanningen die de overheid doet voor de waterzuivering collectief en individueel, inrichting en ruiming van waterlopen en de sanering van waterbodems. Bij het bodembeleid krijgen bodemsanering en erosiebestrijding de aandacht. Wat het natuurbeleid betreft gaat het over het behalen van de IHD-doelstellingen (rapporten), instandhouding van soorten(beschermingsplannen) en de sanering van vismigratieknelpunten.

Jeroen Cockx snijdt het laatste **hoofdstuk over de 43 maatregelen** aan. In de hoofdstukken 'Goed bestuur' en in 'Themabeleid' worden een aantal accenten genoemd die uit het lopend beleid komen. In het hoofdstuk 'Maatregelen' gaat het over wat extra, vernieuwend is. Dit deel wordt ook gezien als een deel van het verplicht actieplan zoals het decreet het opgeeft. De uitgangspunten waren dat men vernieuwend en entiteitsoverschrijdend wilde zijn. Het moet ook voldoende concreet en samenhangend zijn.

De procedure is misschien iets minder belangrijk, maar er is heel wat discussie over gegaan. De voorbereiding bij LNE gebeurde vooral intern en bestond o.m. uit een

bevraging, een evaluatie en een analyse. Er was uiteraard ook overleg en dat leidde tot 43 clusters.

Enkele maatregelen als voorbeeld:

- LNE vindt dat zowel bij Ruimte als Mobiliteit planprocessen aan de gang zijn waarvan het interessant kan zijn om ze samen te doen met die van het Mina-Plan. Daarvoor is een maatregel geformuleerd.
- Ook worden leefkwaliteit en omgevingskwaliteit vaak als term gebruikt, maar niet iedereen bedoelt daar hetzelfde mee. Het zou goed zijn dat daar lijn in te brengen en ook dat het meetbaar wordt in de verschillende gebieden (landelijk, stedelijk gebied ...).
- Een ander belangrijk punt, dat ook in ViA aan bod komt, is alles wat te maken heeft met milieuvriendelijke mobiliteit
- 'Groene groei' komt voor in beleidsnota's, maar dat moet verder geconcretiseerd worden. Er is nu een kans om dat samen met het beleidsdomein economie, wetenschap en innovatie te definiëren.
- Dat geldt eigenlijk ook voor ecosysteemdiensten waarrond in het kader van het EU-voorzitterschap wel animo is, maar het kan concreter en kan misschien in een ruimer kader geplaatst worden.
- 'Adaptatie' loopt, er wordt een plan gemaakt dat in 2012 klaar moet zijn. Enige projectwerking is wel nuttig.
- Er is geprobeerd een LT-visie neer te schrijven maar dat bleek moeilijker dan verwacht. Er is wel ruimte om daar verder over na te denken en scenario's beter af te stemmen op bruikbaarheid.
- Rond subsidies is zeker werk te verrichten zowel over subsidies buiten de milieusector met een negatieve invloed of een te beperkte positieve invloed als over subsidies binnen de milieusector die bekeken kunnen worden op efficiëntie en effectiviteit.
- Hernieuwbare energie is een ViA-project en zal door de energieadministratie worden getrokken. Rond hernieuwbare energie valt zeker wat te doen.
- Aan Europese projecten samen met andere regio's en landen, projecten die door de EU worden gefinancierd, neemt Vlaanderen niet vaak deel. Het is zinvol daar meer gebruik van te maken.
- Rond 'transitie naar elektrisch rijden' is veel te doen en het is wellicht nuttig dat leefmilieu daaraan meewerkt. Het project wordt nu vooral getrokken vanuit de economische invalshoek, maar voor milieu moet hier ook winst uit te halen zijn.
- I.v.m. 'milieuverantwoorde consumptie' valt ook nog heel wat werk te doen, maar dat zal samen met andere beleidsdomeinen moeten gebeuren, o.a. met de planmakers van het D.O.-plan, en met het beleidsdomein economie.

2. Verdere procedure

Het openbaar onderzoek loopt van 14 juni tot 14 augustus, dat is in de verlofperiode. Er zal pas eind van de maand een boek gedrukt zijn (wegens de late beslissing van de VR). Het openbaar onderzoek verloopt dus met het document dat op de website is gepubliceerd.

Voor de adviesverlening (VP, SERV, Minaraad, lokale overheden) zijn 3 maanden voorzien. Dat moet wellicht lukken, maar toch zijn er signalen dat het krap is.

Website (www.milieubeleidsplan.be), Brochure trendanalyse, Brochure, Flyer, Ontwerpplan.

Vervolgens worden alle opmerkingen verwerkt in een overwegingsdocument en uiteindelijk wordt een definitief ontwerp gemaakt, dat hopelijk tegen eind 2010 goedgekeurd geraakt zodat het Mina-Plan 4 op 1 januari 2011 in voege kan gaan.

3. Vraagstelling en discussie

De voorzitter informeert of er vragen zijn voor verduidelijking van het voorgaande.

Koen Cuypers stelt dat bij vroegere milieubeleidsplannen er een actieplan was met een kostenraming en een tijdschema. Nu worden dat maatregelen genoemd. Gaat daar ook een tijdschema en een kostenraming mee gepaard?

Jeroen Cockx antwoordt dat het plan een maatregel 'sec' vermeldt als iets waarrond gewerkt zal worden. Het is wel de bedoeling de komende maanden meer verduidelijking te geven, maar vooral dan naar het proces: stakeholders, trekker, mijlpalen, ... Het puntje rond financiering ligt moeilijker. De boodschap was duidelijk: er is geen geld. Het is daarom niet nuttig extra behoeften op te lijsten. De beschikbare middelen worden jaarlijks bij de begroting bepaald. Er is wel een beperkte poging gedaan om de extra's te bepalen. Maar het Mina-Plan 3 indachtig waar de oefening wel gebeurde, maar uiteindelijk niet werd gehonoreerd, werd een afwachtende houding aangenomen.

Pieter Verbeek heeft vragen over het voorbereidingsproces, de doorwerking naar alle administratieve entiteiten en ten slotte ook over samenwerking. Er is aangegeven dat er plannen zijn rond Mobiliteit, RSV en dat het milieubeleidsplan daarbij wil aansluiten, idem voor de transities binnen de Cel D.O. voor het D.O.-plan. Gebeurt dat ook en wat zijn de barrières?

Jeroen Cockx stelt dat zij dat wel willen en dat zij ook meer en vroeger betrokken worden bij het Mobiliteitsplan, Ruimtelijke Ordening, Economie en Innovatie. Naarmate de datum nadert waarop documenten er definitief moeten liggen, is iedere planmaker wat meer op zichzelf aangewezen. Het Mobiliteitsplan kreeg een jaar uitstel, de oorspronkelijke gelijktijdigheid met het Mina-Plan had de zaken wel kunnen vereenvoudigen. Voor het RSV is de situatie niet erg duidelijk maar we werden wel betrokken bij de evaluatieoefening. Bij D.O. zijn we ook betrokken bij de opmaak van het plan. Op het moment dat plannen op het politieke niveau worden getrokken, wordt het allemaal wat minder doorzichtig voor de administratie. Er is veel aandacht voor samenwerking in de maatregelen opgenomen omdat men vindt dat de samenwerking nog beter kan, zeker wat betreft het LT-beleid. Bij het LT-denken zouden meerdere aannamen gemeenschappelijk kunnen zijn voor de verschillende plannen. Vanuit het beleidsdomein is men al lang vragende partij voor afstemming, maar de andere beleidsdomeinen staan wat minder ver of zijn wat meer op zichzelf gericht. Ze zijn ook uitgenodigd in het proces van het Mina-Plan en ze hebben ook in een aantal schrijfgroepen meegewerkt, maar niet elk beleidsdomein doet dat even enthousiast.

Het is voor het beleidsdomein Leefmilieu niet zo gemakkelijk omdat er in het kader van ViA ook meer dan 300 sleutelprojecten gedefinieerd, waarvan een deel binnen het beleidsdomein, ook voor de Strategie D.O. zijn er projecten. Het wordt dan moeilijk om het bos door de bomen te zien. Het Mina-Plan is dan een van de vele plannen en documenten waarmee rekening moet gehouden worden in bv. een beheersovereenkomst. Dat maakt het moeilijker om te stellen dat dit het milieubeleidsplan is dat zal uitgevoerd worden. Ook al die andere plannen e.d. moeten uitgevoerd worden. Er zal uiteraard geprobeerd worden om in de BO de nodige afspraken te maken voor de uitvoering van de 43 maatregelen, maar er moet aan zoveel te gelijk gewerkt worden dat het allemaal complex wordt. Het is wellicht gelukt om de projecten

van ViA redelijk gelijklopend te houden met wat in het Mina-Plan staat, maar het is toch niet 100% hetzelfde. Er wordt alles aan gedaan om al die plannen te laten doorwerken in de BO, maar uiteraard is een BO een overeenkomst tussen een leidend ambtenaar van een instelling en de minister. Het departement is gevraagd om advies te geven maar niet meer. In die zin is dit hetzelfde verhaal als daarstraks aangegeven dat het beleidsdomein, op het moment dat het plan er moet zijn, terug meer op zichzelf plooit.

Op *vraag van Pieter Verbeek* over de rol van de departementen antwoordt **Jeroen Cockx** dat er een nieuwe afspraak en een nieuw sjabloon is binnen de VR en dat het woord departement daar niet instaat, die rol lijkt verminderd in vergelijking met het momentum van BBB.

Annick Lamote merkt aansluitend op dat er wel een voorbereiding is geweest in samenwerking met andere departementen, maar eigenlijk worden de afspraken gemaakt op politiek niveau (IKW). Gebeurt dat ook op niveau van het College van Administrateurs-Generaals (CAG)?

Jeroen Cockx stelt dat ViA op dit moment voor gaat. Als het CAG over inhoud spreekt, gaat het over ViA en de sleutelprojecten. Het is dan ook niet de gelegenheid om daar nog te wijzen op een Mina-Plan. Dat maakt het ook moeilijk, want niet alleen het Mina-Plan, maar ook het Mobiliteitsplan enz. komen daar niet aan bod. Indien in het Mina-Plan dezelfde projecten zitten als in ViA, dan komen die projecten onrechtstreeks wel aan bod in het CAG. Het is een beetje de strategie om dezelfde dingen er op verschillende plaatsen toch maar in te steken, zodat er altijd kapstokken zijn voor samenwerking of overleg. Dat lukt echter niet altijd omdat de processen anders zijn. De goedkeuring van de ViA-projecten is anders verlopen dan de goedkeuring van het Mina-Plan. IKW's over het Mina-Plan waren op een ander moment en met deels andere mensen dan die over ViA.

Pieter Verbeek vult andermaal aan met een vraag. Hoe zit het met de interne aansturing bij projecten, zijn die entiteitsoverschrijdend of wordt binnen een beleidsdomein elk project aan één entiteit toegewezen?

Jeroen Cockx antwoordt dat het voor de projecten van het Mina-Plan de bedoeling is ze entiteitsoverschrijdend te maken. Er is natuurlijk altijd een trekker nodig die tot één entiteit behoort. Maar de centrale planningsgroep wil proberen bekomen dat er minstens binnen het eigen beleidsdomein een degelijk overleg is. In dit geval is dat best ook daarbuiten. Veel projecten hebben te maken met andere beleidsdomeinen. Er zitten bijvoorbeeld heel wat linken in met het beleidsdomein Economie, wat wellicht nieuw is t.o.v. vorige plannen. Het heeft wellicht ook te maken met ViA en het regeerakkoord waarin een aantal impulsen voor groene economie sterk naar voor komen. Tegen eind dit jaar of begin volgend jaar moeten samenwerkingsverbanden uit de grond gestampt worden. Het zal gemakkelijker zijn voor projecten die ook sleutelprojecten zijn in het kader van ViA omdat daar nog een ander overkoepelend orgaan op de vooruitgang toeziet en ook let op de rapportering.

Pieter Verbeek vraagt of die op hetzelfde stramien werken of dat ze meer verankerd zijn bij agentschappen?

Jeroen Cockx denkt dat het hetzelfde is. Voor het beleidsdomein LNE hebben die ongeveer hetzelfde behandeld. Er was ook al een ontwerp Mina-Plan klaar op het moment dat de ViA-projecten van en door LNE zijn geformuleerd. Vaak zijn dezelfde projecten naar voor geschoven als wat in het Mina-Plan stond. Het was bovendien ook ongeveer dezelfde groep mensen die overlegd heeft over wat er moest gebeuren. De projecten van ViA zijn entiteitspecifieker omdat het Mina-Plan gericht is op entiteitsoverschrijdende zaken en gesteld werd dat de entiteitspecifieke zaken in de BO's

terechtkomen. In ViA zijn een aantal entiteitspecifieke zaken ingeschoven, in surplus op degene die in het Mina-Plan stonden.

De voorzitter opent nu het debat over de procesmatige vragen.

***Kristof Debrabandere** gaat in op de tijdsschaal tot 2015 met uitzondering van een aantal 2020-doelstellingen. Er was ook interactie met de beleidsnota (termijn 2014) en er is een LT-visie. Wat is dan de toegevoegde waarden van een oefening tot 2015 versus de beleidsnota tot 2014? Hoe wordt er omgegaan met die verschillen?*

Jeroen Cockx antwoordt dat in de beleidsnota niet veel kwantitatieve doelstellingen staan. In principe was er weinig interferentie bij de formulering van doelstellingen voor 2015. Het Mina-Plan 4 bevat de plandoelstellingen voor 2015 en dat zijn dan meteen ook de leefmilieudoelstellingen KT. In de toekomst zal het daarover gaan als het over beleidsdoelstellingen gaat. Daarin zit geen conflict met beleidsnota's. Anderzijds wordt in beleidsnota's en in het Mina-Plan heel vaak gerefereerd naar het Pact 2020, het tweede niveau. Dat document bestaat en er zijn reeds afspraken over gemaakt. Met het derde niveau, de LT, is er ook niet echt een conflict. Plandoelstellingen zijn meetbaar, ze zijn SMART, kwantitatief, gaan vaak over traditionele zaken zoals emissies, ... Voor de LT wilde men aangeven waar men naartoe wil en wat daarvoor de concepten zijn om er te geraken. Een 'voetafdruk' is wel gerelateerd aan al die specifieke plandoelstellingen maar het staat toch op een ander niveau dan wat bij plandoelstellingen staat. Er is bijgevolg geen conflict tussen wat op LT wordt voorzien en de KT. Uiteraard moet de realisatie van de KT wel naar de LT leiden. In een perfecte wereld zou het mogelijk moeten zijn om door te rekenen of terug te rekenen, maar het is geen perfecte wereld. Sommige van die LT-doelstellingen zijn meer verhalend en niet de target die bereikt moet worden. Er is dus weinig conflict in de doelstellingen.

***Koen Cuypers** ziet een mogelijke conflictsituatie ontstaan in vb. het Vlaams klimaatbeleidsplan (VKP) waarin ook doelstellingen staan. Zijn die doelstellingen gekopieerd in dit plan of zijn die minder streng? En wat telt dan, het VKP of Mina-Plan 4?*

Jeroen Cockx stelt dat daar zeer voorzichtig is mee omgegaan. Maar in dat geval is het knippen en plakken, er is geen alternatief. De discussie over het klimaatbeleid wordt gevoerd op het moment dat het VKP wordt gemaakt en niet op het moment dat het Mina-Plan 4 wordt gemaakt. Ook voor veel thema's vanuit Europa ligt de doelstelling vast, met het Mina-Plan wordt daaraan niet geraakt. Het Mina-Plan is aanvullend en detaillender, vertrekkend van wat Europees, in het Pact 2020 vastligt.

***Koen Cuypers** wijst naar het adaptatieplan en vraagt of dit gekoppeld is aan het VKP of aan het Mina-Plan 4? **Jeroen Cockx** stelt dat het adaptatieplan gelijktijdig komt met het VKP, dus procedureel zal het gekoppeld zijn, maar inhoudelijk zitten beide toch redelijk ver uiteen.*

***Jan Turf** vraagt in welke mate het feit dat in het Pact 2020 reeds een aantal doelstellingen was vastgelegd een interessante opstap of een hinderpaal was om de eigen logica verder uit te bouwen?*

Jeroen Cockx antwoordt dat het eerder positief was, het was een interessante opstap. In het Pact staan een aantal ambitieuze zaken die eens doorvertaald naar specifieke doelstellingen verrassend zijn. Maar het Pact is vastgelegd en het is dus een opstap om zaken aan te koppelen. Alleen al als de doelstellingen 'even goed doen als' bekeken worden in benchmarkstudies blijkt er wel nog wat werk aan. Dat samen met de mededeling dat er geen extra middelen zijn, maakt de vraag over afstemming terecht. Er is vertrokken van het Pact 2020 en het heeft geholpen om stappen vooruit te zetten.

Jan Turf heeft een bijkomende vraag over benchmark. Bij het Pact 2020 is gebleken dat het soms moeilijk is om de benchmark uit te voeren omdat de andere regio's niet over de gegevens beschikken of ze niet beschikbaar stellen. Is daarop vooruitgang geboekt?

Ludo Van Ongeval bevestigt de vaststelling, op internationaal niveau zijn nauwelijks regionale milieugegevens in databanken te vinden. De studiedienst heeft een uitgebreid onderzoek gedaan over 120 Europese regio's en vond enkel socio-economische cijfers. Ondertussen zijn al twee opdrachten achter de rug waarmee LNE zelf op zoek is gegaan naar milieucijfers. Er is een beperkt aantal regio's onderzocht maar het levert toch een houvast. De resultaten van de 1ste opdracht zijn voor een deel verwerkt in het Mina-Plan 4. Ondertussen is dat uitgebreid en kan voor een beperkt aantal belangrijke milieu-indicatoren de link gelegd worden met de benchmarkregio's die in het Pact naar voor geschoven worden.

Pieter Verbeek vraagt wat de meerwaarde is van het planningssysteem van het beleidsdomein tegenover ViA? Hij heeft de indruk dat ViA politiek centraler staat in de aansturing maar dat het feit dat het domein leefmilieu een dergelijk planningsproces heeft, de mogelijkheid biedt om op het juiste moment allerlei materiaal voor te leggen.

Jeroen Cockx ziet allerlei voordelen. Het is misschien in dat verband ook een voordeel dat het Mobiliteitsplan met een jaar is uitgesteld. Wanneer vanuit Mobiliteit nu de insteek vanuit het beleidsdomein Leefmilieu gevraagd wordt, kan het Mina-Plan op tafel worden gelegd. De conclusie van Pieter Verbeek is juist en in die zin heeft het al een meerwaarde omdat alle Leefmilieu VOI's op een bepaald moment verplicht zijn om samen één tekst te maken. Als de vragen komen van OESO of ViA, ligt de repliek dan klaar. Ook de mensen die ermee bezig zijn, zijn dan klaar om antwoorden te geven.

Jan Verheeke stelt dat een dergelijk plan ex ante is, dat moet zo systematisch mogelijk om een samenhang te bekomen. Maar telkens na een incident vraagt men zich af of het milieubeleid robuust genoeg was. Er zijn twee mogelijkheden om te stellen dat het milieubeleid gefaald heeft: 1) er is niet voldaan aan de EU-verplichtingen; 2) een milieuprobleem werd niet tijdig onderkend of een opportuniteit werd niet opgenomen en heeft een negatieve impact op de bevolking. Heerst het gevoel dat het plan de robuustheid dekt, kan men stellen dat dit plan de grote problemen vermijdt?

Jeroen Cockx stelt dat er twee belangrijke delen in het plan zitten: de plandoelstellingen en de maatregelen. Dat is volgens hem het antwoord op de vraag. Er is voor de plandoelstellingen gekeken naar trend en doelbereik. Voor de 43 maatregelen is heel veel informatie vergaard (o.a. internet) om te weten wat op ons afkomt van belangrijke maatschappelijke problemen en op welke kan worden ingespeeld. De denkoefening is dus zeker gebeurd, maar het is daarom niet allemaal perfect in het plan opgenomen. Van de oorspronkelijke input is veel overeenind gebleven in de 43 maatregelen, ook zaken die nu evident lijken maar het anderhalf jaar geleden minder waren. Op die wijze is het voor 95% afgedekt in het plan. Maar een plan is maar één element, dan is er de uitvoering (de mensen die er mee bezig zijn, de wijze waarop de 50 maatregelen uitgevoerd worden, wie betrokken wordt, hoe zit het met de samenwerking, hoe is de relatie met ViA, ...). Die zaken kunnen in een plan niet volledig worden afgedekt. Vooraf overleggen, zelfs met andere beleidsdomeinen, is mogelijk maar is geen garantie dat er bereidheid is om mee aan de kar te trekken als het plan klaar is.

Bert De Wel is het eens met de analyse dat de twee vermelde hoofdstukken de cruciale zijn. Er is ook een goede evaluatie gemaakt van de toestand van het leefmilieu. En toch ziet hij die zaken nog relatief onafhankelijk van elkaar. Bv. wordt heel duidelijk aangegeven dat het met SO₂ goed gaat, met NO_x niet, er worden doelstellingen aangegeven maar klopt het dat de effectieve evaluatie van de instrumenten die daartoe geleid hebben, beperkt is? Ander voorbeeld: waarom is er succes bij het terugdringen van de afvalberg

bij huishoudens en niet bij bedrijven? Het resultaat van die evaluatie zou dan vertaald worden in de maatregelen. Die link is echter niet zichtbaar.

Jeroen Cockx vindt de opmerking terecht. De cijfermatige evaluatie is objectief, gemakkelijk en moeilijk tegen te spreken. Vaststellen wat gefaald heeft (instrumenten, groepen van mensen, organisaties, ...) is veel moeilijker om te expliciteren. Vermoedelijk zou dat ook niet overgelaten worden aan de Planningsgroep. Maar de oefening gebeurt wel impliciet. Het feit dat de cijfers voor bedrijfsafvalstoffen slechter zijn, weet iedereen en velen bij OVAM weten ook hoe dat komt, maar dat is niet geëxpliciteerd. Dat is ook moeilijk. Daarbij kan verwezen worden naar de jaarlijkse pogingen om een MIRA-BE in de diepte te maken. Telkens weer is er discussie over wat moet geëvalueerd worden en stelt men na overleg met de betrokkenen vast dat het niet vanzelfsprekend is. Het kan misschien een volgende stap in de Minaplanning zijn om dat zichtbaar te maken. Het draagvlak is nu echter niet groot genoeg om die evaluatie op dat niveau te doen. Daarom ook de beperking tot wat mogelijk is en toch wel enig inzicht geeft.

Sara Van Dyck komt nog eens terug op de wederzijdse doorwerking tussen het Mina-Plan en het VKP. *Heel veel doelstellingen zijn in beide ontwerpplannen geformuleerd, zoals beter beleidsdomeinoverschrijdend samenwerken. Er is de ambitieuze doelstelling om het beter horizontaal te verankeren. Op vlak van financiering van Mina 4 is zonet gezegd dat er geen middelen zijn. Voor het VKP wordt aangekondigd dat de oefening gemaakt wordt om de financieringsnood te koppelen aan het plan, om het beleidsdomein een soort 'klimaatbudget' te geven. Wordt er voor de milieubeleidsplanning op dezelfde manier nagedacht en hoe kunnen die twee elkaar versterken?*

Jeroen Cockx antwoordt dat er een verschil is tussen financiering van klimaat- en milieubeleid. Bij klimaatbeleid zijn er inkomsten en kan er een fonds gecreëerd worden. Vanuit dat fonds kunnen trekkingsrechten uitgekeerd worden, kan geresponsabiliseerd worden voor de verschillende beleidsdomeinen. Voor milieubeleid zou dat op het eerste zicht ook kunnen gezegd worden want er zijn waterheffingen, ... Maar rond bv. die waterheffing zijn al afspraken gemaakt. Het draagvlak voor het Mina-Plan en het animo rond het plan zijn niet van dien aard dat dergelijke zware discussies gevoerd zullen worden op het moment dat het Mina-Plan gemaakt wordt. Voor klimaat wordt voor de financiering gefocust op één onderwerp. Voor het milieubeleid zou heel de financiering van het milieubeleid moeten herbekeken worden op het moment dat een plan gemaakt wordt. Dat lijkt redelijk complex. Aangaande het inspelen op elkaar komt de doorsnede tussen de twee in beide plannen voor. In het Mina-Plan summier, de doelstellingen zijn dezelfde, het klimaatthema is de doorslag van wat in het VKP staat. Er zijn wel enige verschillen zoals bv. elektrisch rijden heeft impact op klimaat, maar voor het Mina-Plan is het nog belangrijker dat het helpt tegen lokale luchtverontreiniging. Om te vermijden dat enkel dat aspect benadrukt wordt, wordt het klimaatsaspect ook opgenomen in het Mina-Plan. Zo zijn er tal van linken en zal het VKP een deel van de oefening opnieuw doen. Een ander punt is de timing van het VKP. In 2012 komt er een nieuw VKP en het Mina-Plan moet in 2011 operationeel zijn. Het voorliggende ontwerp Mina-Plan kon verwijzen naar het lopende maar niet meer actuele VKP, en er zou kritiek zijn als in een nieuw Mina-Plan niets over klimaat zou staan. Het is de uitdaging om iets actueel te zeggen dat een voorzet kan zijn voor het VKP. De auteurs van het deel over klimaat in het Mina-Plan zijn ook de auteurs van het VKP. Er zit dus continuïteit in.

Sara Van Dyck las in het Mina-Plan dat het de bedoeling is om de CO₂-emissies van de ETS op te volgen maar er geen doelstellingen voor vast te leggen. *Wordt die aanname dan ook in het VKP gemaakt? Er ontstaat dan een soort tegenstrijdigheid. Enerzijds kiest men voor opvolging zonder doelstellingen omdat dat Europees wordt geregeld. Anderzijds is er een keuze voor ontkoppeling tussen milieudruk en groei, die betrekking heeft op die bedrijven. We willen ook de benchmark- en auditconvenanten hervormen tot klimaatconvenanten. Daar moeten doelstellingen tegenover staan. Het is dus*

tegenstrijdig om te stellen dat ETS Europees wordt geregeld en niet de eerste zorg is maar anderzijds zijn er wel doelstellingen die daarop zouden moeten doorwerken.

Jeroen Cockx wijst erop dat er een verschil is tussen enkel opvolgen zonder doelstellingen en het probleem negeren. Vermits ETS Europees geregeld is, heeft het weinig zin om in een Vlaams Milieubeleidsplan een doelstelling voorop te stellen. Maar het wordt wel opgevolgd omdat het belangrijk gevonden wordt. Hij verwacht daarom een identieke aanpak in het VKP omdat de auteurs dat ook gesuggereerd hebben voor het Mina-Plan.

Sara Van Dyck repliceert dat een instrument wordt ingevoerd om de uitstoot van die bedrijven te regelen maar er wordt geen doelstellingen tegenover gesteld. **Jeroen Cockx** wenst daarop verder niet in te gaan omdat het te technisch wordt en beter door de mensen van 'klimaat' zou behandeld worden.

Koen Cuypers stelt dat in het RSV en in het Mobiliteitsplan doelstellingen staan die reeds lang moesten gerealiseerd zijn. Gaat het Mina-Plan 4 die planne bijsturen (bv. 10.000 ha bos realiseren, wegtransport verminderen, ...) of doet het dat niet omdat het tot een andere planfiguur behoort?

Jeroen Cockx stelt dat bv. alles wat met natuur te maken heeft (natuur, VEN, bossen, ...) in het Mina-Plan zit, maar het zat ook al in Mina 3. Het enige wat mogelijk is, is de herhaling van de doelstelling die ook al decretaal verankerd is in het Natuurdecreet. Wat mobiliteit e.d. betreft, probeert het Mina-Plan een tandje bij te steken vanuit het beleidsdomein Leefmilieu, daarbij goed beseffend dat belangrijke spelers –het beleidsdomein Mobiliteit – zich misschien niet gebonden gaan voelen. In het Mina-Plan worden heel wat zaken over mobiliteit naar voor geschoven en het beleidsdomein Leefmilieu probeert maatregelen i.v.m. milieuvriendelijke mobiliteit te trekken. Het zal echter nog moeten blijken of het mogelijk is de stukken die voor leefmilieu van belang zijn ook in het Mobiliteitsplan op te nemen.

Sara Van Dyck vindt het frappant dat voor mobiliteit geen reductiedoelstellingen voor CO2 zijn opgenomen. Zullen die later meegenomen worden in een klimaats- of mobiliteitsplan want de stijgende emissie van mobiliteit is het zorgkind van het klimaatbeleid?

Jeroen Cockx antwoordt dat als het zo is, dat ook gemotiveerd zal zijn. De reden zou kunnen zijn dat dit eerst op Belgisch niveau moet afgesproken worden. In het Milieubeleidsplan kan geen voorafname gebeuren op dat soort discussies die nog moeten gebeuren. Als de afspraak er is, wordt dat meegenomen en in de MJP's aangepast zodat de doelstelling er in komt en opgevolgd wordt.

Pieter Verbeek kaart nogmaals de financiering aan. Hij wijst op de Mina 3-lijdensweg, de beslissing om de financiering niet in Mina 4 op te nemen en hij heeft de verwijzing naar de jaarlijkse begroting gehoord. Maar in het nog niet van kracht zijnde comptabiliteitsdecreet zit ook een meerjarenbegroting. De laatste meerjarenbegroting was een oefening van enkel Financiën en Begroting. Zou de meerjarenbegroting het platform kunnen zijn waar vooruitgang geboekt wordt? Zijn er contacten geweest of overlegt Financiën en Begroting nog steeds niet?

Jeroen Cockx stelt dat de enige meerjarenbegroting voor leefmilieu die hij ooit zag een vijftal lijntjes bevatte. Hij denkt dat er nu geen meerjarenbegroting is, of dat het een interne oefening is. Het decreet is er ook nog niet, het is in bespreking en de timing is onduidelijk. Uiteraard is een Mina-Plan met een sluitende begroting, een behoefteraming, een toewijzing van middelen een veel interessanter instrument.

Pieter Verbeek ziet ook dat het binnen het beleidsdomein Leefmilieu niet lukt, neemt akte van de redenen en verwacht geen vooruitgang. Zijn vraag was bedoeld om een uitweg te vinden om vooruitgang te boeken.

Jan Verheeke gaat aansluitend in op een governance-aspect, m.n. interactie over planning en meerjarenbegroting. De grote kleppers van de laatste jaren waterbeleid, natuurbeleid ... waren aangedreven door Europese verplichtingen. Bevat dit plan impulsen die ertoe leiden dat onderwerpen waar nu weinig aan uitgegeven wordt, geduid worden als onderwerpen waar toch een en ander moet gebeuren op budgettair vlak?

Jeroen Cockx moet het antwoord schuldig blijven, maar hij denkt het niet, toch niet van dien aard als bv. het waterbeleid. De plandoelstellingen over remediëring gaan over waterzuivering, waterbodems, vismigraties, ... en het einde is daar blijkbaar nog niet in zicht. Bijvoorbeeld blijkt uit de waterbeheerplannen een grote behoefte. Als er geld vrijkomt, zal dit daar wellicht naartoe gaan. Hij ziet daar niet veel nieuws. Wat wel nieuw is gaat in de richting van de vergroening van de economie e.d. De gevolgen voor de begroting zijn wellicht niet groot, maar het kan wel veel opleveren. Rond de uitgaven en inkomsten voor klimaat is er wel een discussie op komst.

Jan Verheeke stelt zijn vraag bij: bijvoorbeeld noemde de A-KC de bekkenbeheerplannen 'mega'. In het milieubeleid zijn er een aantal mega's in ontwikkeling of ze bestaan al, dat zouden de raden moeten vatten om iets ernstig te zeggen over het plan.

Bert De Wel stelt vast dat veel aandacht wordt geschonken aan de LT: doelbereik 2010, toekomstbeelden, trajecten en toekomstverkenningen. In de vorige plannen stonden ook LT-doelstellingen. Die werden blijkbaar met een gerust gevoel ingevuld want de doelstelling was nog ver weg. Er is ook voorbereidend onderzoek gebeurd omtrent de LT-doelstellingen waaraan o.a. de Minaraad heeft meegewerkt. Hij is daarom ook verwonderd over de zin: "Omwille van de termijn worden ze op zich niet hard geformuleerd." Dat is een gemiste kans.

Jeroen Cockx antwoordt dat de onderzoeken geen klaarheid hebben gebracht op dat vlak en dat na alle discussies weinig vooruitgang was geboekt in het hard formuleren van LT-doelstellingen. Van die vaststelling uit zijn oefeningen gedaan, er is gekeken in het buitenland en nergens zijn hard geformuleerde LT-doelstellingen gevonden. Er zijn wel 'verhalen'. Verder gaan kunnen we voorlopig niet. Om verder te gaan is een hele batterij nodig van modellen en mensen die met toekomstverkenningen kunnen werken. In Vlaanderen hebben we daarvan nauwelijks iets ter beschikking. Het is eigenlijk zelfs geen gemiste kans.

Bert De Wel vindt MIRA-S iets concreter. **Jeroen Cockx** stelt dat MIRA-S gebruikt is voor wat het kon gebruikt worden. Maar als iets zou moeten gezegd worden waar het op de LT naartoe moet met productie en consumptie, met leefkwaliteit, DALY's, voetafdruk ... kent hij niet zo direct een bron die duidelijk maakt wat de LT-doelstelling moet zijn. Het klopt dat LT altijd een beetje vrijblijvend is. Als het niet langer vrijblijvend zou mogen zijn, dan moet er de volle discussie over gevoerd worden. Dan zal men zich vragen stellen over de inspanningen en de kosten die nodig zijn om die LT-doelstelling te halen. Hij denkt dat het dan te moeilijk wordt. Wat nu voorligt, is pragmatisch op basis van wat we nu kunnen. Door de indicatoren toe te voegen wordt het iets tastbaarder. Ook daar is discussie over geweest. Het is bijvoorbeeld niet evident om het concept van de voetafdruk in het plan te hebben. Het kan wel bij de thema's en daar staan de doelstellingen nog altijd – de zgn. 'bakens' - zoals voor CO2 (Europa wil een reductie van 80% tegen 2050), maar er is nog geen duidelijkheid over de manier waarop). Maar LT-doelstellingen voor de grote concepten zoals 'waar moet de maatschappij staan' lijken zeer moeilijk. Het was wellicht beter geweest dat alle 'verhalen' op elkaar zouden

aansluiten, en dat is nog niet zo (*suggestie voor het advies*). Zo is het verhaal van de verkenningen van de VN opgenomen, maar het was te moeilijk om het door te vertalen.

Kristof Debrabandere kijkt vooruit naar Mina 5. De ontwerpversie van de VSDO vertrekt sterk vanuit de transitieaanpak en de systeembenadering. De clusters van de plandoelstellingen gaan vooral over 'end of pipe' metingen. Is het op termijn mogelijk dat er gekeken wordt hoe vooruitgang mogelijk is in de verduurzaming van bijvoorbeeld het systeem voeding en hoe we die kunnen formaliseren en verankeren?

Jeroen Cockx wijst op het verschil tussen een DO-plan en een milieubeleidsplan. We moeten op onze hoede zijn om binnen de lijnen van milieubeleid te blijven. Hier en daar wordt die lijn wel overschreden. Over voeding is ook nagedacht en beslist om het op te nemen in het beschrijvende stuk, bij de voetafdruk. Maar de volgende stap, om daar beleid voor te formuleren hoort niet meer thuis in een Mina-Plan. Dat is misschien eerder een kans voor een DO-plan, hoewel zelfs daaraan kan getwijfeld worden. De transitieaanpak is een mooi concept en hij helpt om een aantal zaken op gang of onder de aandacht te brengen, maar hij zal altijd moeten aangevuld worden met de meer gangbare beleidspraktijk. Na het verhaal begint de discussie over wat men zou moeten doen en wordt het ook weer moeilijk en spreekt men over experimenten. De transitieaanpak voor een grote globale beleidsuitvoering van een heel beleidsdomein of systeem lijkt niet evident. Een soort transitieaanpak zou wel gemakkelijker kunnen zijn om de LT in te vullen, maar daarvoor is tijd nodig. Voor duurzaam bouwen en wonen heeft het meer dan twee jaar geduurd vooraleer iets over doelstellingen op papier stond. Nu is men 5 à 6 jaar verder, er zijn enkele experimenten, er is overleg ... maar dat vraagt tijd en geld. Er is in het plan ook vermeden om veel woorden te gebruiken waar niet veel achter zit, los van plan C (transitie-arena 'Duurzaam materialengebruik') en duurzaam bouwen en wonen waar wel veel gebeurt. Men spreekt al jaren over de transitie van mobiliteit, wat een interessant onderwerp zou zijn maar waarvan nog niet veel is getoond.

Jan Turf vraagt of dit plan momenteel gedragen is door de planningsgroep, door de administratie, door het politiek niveau?

Jeroen Cockx antwoordt dat het plan formeel door iedereen gedragen is, maar of het ook feitelijk gedragen is, weet hij niet zeker. Hij denkt dat het meevalt, maar er is een verschil tussen het plan en de machinerie om het uitgevoerd te krijgen. Hij denkt dat de inhoud van het plan als plan door alle niveaus gedragen is, maar of dat zo ver gaat dat het ook vlot volledig zal uitgevoerd worden, is niet zo zeker.

Jan Turf meent dat op alle essentiële vragen waar een antwoord op mogelijk was, dat ook gekregen hebben. Hij dankt Jeroen en Ludo voor de toelichting en de aanwezigheid voor de medewerking.